

2.

Præster ved Frederiksborg Slotskirke (1567—1670).

Medens de kongelige Hofpræster sædvanlig forrettede Gudstjenesten i Frederiksborg Slotskirke, naar Kongen opholdt sig paa Slottet, uden at de derfor til Stadighed havde Bolig der, var der derimod, i al Fald fra 1567, en fast Slotspræst, der tillige var Sognepræst for Hillerød; og det er om disse Slotspræster i de første hundrede Aar efter Kirkens Stiftelse ²⁾ at nogle Oplysninger her skulle meddeles.

1. Hr. Søren Olsen er den første Præst her, som vi kunne nævne; men her have vi til Gjengjæld ogsaa fuld Vished, da følgende Kongebrev oplyser os om den Løn, som var ham tilstaaet for hans Tjeneste, hvorhos samme Brev tillige maa betragtes som hans Bestalling.

²⁾ Jeg kan ikke med Vished sige, naar Kirken først blev tagen i Brug. Som bekendt indgik Kong Frederik II 1560 det Mageskifte med Herluf Trolle, hvorved Hillerødsholm blev hans Ejendom. De to runde Taarne paa Frederiksborg bære Aarstallet 1562. Saa vidt var Bygningsarbejdet allerede den Gang fremmet. — Det er en underlig Anakronisme, naar Pastor Wiberg (Alm. dansk Præstehist. I, 390) sætter Hofpræsten Povl Noviomagus som Præst paa Frederiksborg fra 1544.

Herr Seueren Ollsen, Sogneprest til Slotzkiercken paa Frederichsborg, fick Breff, vt sequitur.

Wij Frederich then anden etc. Giøre alle witterligt, att epherti wij haffue ladet førdre och kalde oss elsk^e hederlig mandh Her Seueren Ollsen till enn sogneprest till slotzkiercken her paa wort slot Frederichsborg, tha haffue wij aff wor synnderlige gunst og naade vndt och tillagdt hanom till hans woningh och wnderholding, som her ephtherfølger. Først skall hand haffue, nyde, brughe och beholde wor och kronens gaard Fielkindstrup met ald sin tilliggelse, Agger och Engh, for en frij prestegaard. Sameledis skall hand haffue paa wore och kronens skoffue frij Olden till sine egne hiemfødde suin, frij illebrandh och bygningsthømmer till gaardens behoff. Wille wij och aarligen lade giffue hanom huer trødugte kierff aff alle slags Korn, som auffles till wor Ladegaard Fauerholm; och skall wor Lenssmandh lade føre hannom same korn aff Ageren till Fielkindstrup. Thesligeste skall hand thuø gange om wgen mue bekomme her aff slotet fersk Fisk till hans egen bord. Skall hand och aarligen mue lade wppebere aldh wor och kronens part aff tienden aff Wgerløs och Jørlund sogner. Och skulle bønderne føre hanom same tiende i kierffuen. Sameledis skall vor Lenssmandh her paa slotet aarligen paa wore wegne giffue och fornøye hanom till kledningh x Alne Engelst, x Alne groff klede, vj Alne sardug, och vj alne lerit. Och skall hand were aldielis quit och frij for ald skat och anden Kong^e tyng^e, saa well aff then Rente och Indkomst hand haffuer wdj Roskilde, som aff thenn wij hanom her tillagt haffuer, emeden och ald thenn stundh hand er wdj thenne wor daglig thieneste. Och thersom och Gudh aldmechtigste hanom i fremtiden mett siugdum och skrøbelighedh hiemsøger, saa att hand hans Embede och Kaldh icke saa retteligen kandh forestaa, som thet sig bør, tha wille wij hanom, hans høstru och børn mett en erlig wnderhollingh hans lifftid forsee och

forsørge. Thill ydermere witnisbyrdh etc. Datum Frederichsborg then viij. Augusti Aar etc. 1567¹⁾.

Videre Efterretninger om den første os bekendte Præst paa Frederiksborg have vi ikke fundet. Men da der i ovenstaaende Brev omtales, at Hr. Søren Olsen havde »Rente og Indkomst« i Roskilde, kunde det formodes, at han er den Mand af samme Navn, der den 27de December 1557 forlenedes med et Vicarie til Helligtrefoldigheds Alter i Helligtrekongers Kapel i Roskilde Domkirke, hvilket var ledigt ved Hr. Oluf Vinds Død²⁾, en Formodning, der da atter vilde føre til, at han maaske er identisk med den mangeaarige Prior Vicariorum og Kapellan ved Roskilde Domkirke, Hr. Søren Olsen, hvis Navn endnu er bevaret i en veldædig Stiftelse i denne By. Skulde Formodningen være rigtig, hvad jeg for Øjeblikket ikke tør paastaa, kan han ikke have været ret længe Præst paa Frederiksborg, da vi allerede 1570 finde Hr. Søren Olsen omtalt som »Prior for Vicarierne udi S. Ludtz Kirke udi Roskilde«³⁾.

2. M. Frants Nielsen fik den 4de September 1573 kongelig Bestalling som Sognepræst til Slotskirken paa Frederiksborg; Brevet er ganske overensstemmende med det, som Hr. Søren Olsen i sin Tid havde faaet, blot med den Forskjel, at den sidste Passus lyder paa, at naar Mester Frants ikke mere kunde forestaa sit Embede, skulde han residere ved det Kannikedømme i Roskilde, hvormed han var forlenet⁴⁾.

¹⁾ Registre over alle Lande. Nr. 9. Fol. 246.

²⁾ Registre over alle Lande. Nr. 6, Fol. 146. Scr. Rer. Dan. VI, 603. Den nævnte Oluf Vind var vistnok Farfader til den bekendte Hofpræst af samme Navn.

³⁾ Danske Mag. V, 81 fig. — Videre Efterretninger om Kapellanen Hr. Søren Olsen i Roskilde og hans Stiftelse findes hos Hofman, Foundationer. VII, 244—59. Dansk Atlas VI, 117. Steen Friis, Roskilde Domkirke, S. 230. Danske Mag. III, 222. Rørdam, Kbh. Univ. Hist. II, 713; Not. 2. Wiberg, Alm. Præstehist. II, 638. Sjæl. Registre, Nr. 11, Fol. 111.

⁴⁾ Sjælandske Registre. Nr. 11, Fol. 58.

Den nævnte M. Frants Nielsen var en i sin Tid anset Mand. Han var født i Aalborg, og havde 1564 og følgende Aar studeret i Vittenberg¹⁾. Efter sin Hjemkomst blev han udset til at være Rektor ved den ny Skole, som Frederik II agtede at oprette ved Frederiksborg. Skolens Fundats er dateret 24de April 1568²⁾, og ved Brev af 19de August s. A. til Peder Oxe befalede Kongen, at der skulde ydes Frants Nielsen en Understøttelse til hans Magisterpromotion. Graden tog han dog først i September 1571³⁾. Ved Brev af 2den Oktober 1568 havde Kongen tilsagt ham, at han efter tre Aars tro Tjeneste skulde faa det første ledigblivende Kannikedømme ved Roskilde Domkirke⁴⁾; men allerede den 17de Juli 1569 fik han Brev paa det Præbende i Roskilde, der da var ledigt ved Biskop D. Hans Albretsens Død⁵⁾. Da han dog af en eller anden Grund maatte vente længe, inden han fik Indtægterne af Kannikedømmet, tillagde Kongen ham den 26de Oktober 1572 som Erstatning 1½ Læst Korn aarlig af Roskildegaaards Len, saalænge til han fik det ham tillagte Præbende⁶⁾.

Efter at have forestaaet Frederiksborg Skole i henved fem Aar, fik M. Frants Nielsen, som ovenfor er berørt, den 4de September 1573 Bestalling som Præst ved Slotskirken sammesteds, ved hvilken han vistnok i nogen Tid forud havde gjort Tjeneste⁷⁾, da hans Eftermand i Rektoratet allerede den 24de Marts 1573 blev kaldet til dette

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 476.

²⁾ P. Bendtsen, Efterretninger om den lærde Skole ved Frederiksborg, S. 6—11.

³⁾ Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. II, 490.

⁴⁾ Dahl, Hist. Efterretn. om Frederiksborg Skole. I, 16.

⁵⁾ Registre over alle Lande. Nr. 10, Fol. 251—2.

⁶⁾ Sjælandske Registre. Nr. 11, Fol. 32.

⁷⁾ Vi have flere Exempler paa, at slige kgl. Bestallinger først udfærdigedes temmelig længe efter at vedkommende havde tiltraadt det paagjældende Embede (se t. Ex. Kbhvns Univ. Hist. III, 734, Not. 2).

Embede. Samme Aar giftede M. Frants Nielsen sig med Marine Jakobsdatter Quist, i hvilken Anledning hans hidtilværende Disciple udgav et latinsk Digt til Brudefolkenes Ære¹⁾. Det samme gjorde ogsaa M. Frants's Efterfølger i Rektorembetet, M. Peder Hansen Riber, i et Skrift med Titel: »Ps. XLV carmine redditus et dedicatus sponso M. Francisco Nicolai a P. J. R.²⁾«. — Præsteembedet paa Frederiksborg forestod Mester Frants kun et Halvaarstid; thi efter at der alt tidligere var bestemt ham en Efterfølger, udgik der følgende Kongebrev, hvorved det tillodes ham at trække sig tilbage til sit Kannikedømme i Roskilde:

Vi Frederik den Anden etc. Gjøre alle vitterligt, efterdi os elskelige Mester Frants Nielsen nu en Tid lang haver ladet sig bruge for en Guds Ords Tjener her paa Slottet, saa ogsaa udi Skolen for en Skolemester, og optugtet og lært Ungdommen, og sig udi samme Kald udi otte Aar udi alle Maader troligen og vel skikket og forholdet, som en Guds Ords Tjener bør at gjøre, og han nu for hans Sygdom og Øjnes Skrøbeligheds Skyld ikke længere kan forestaa samme Kald, og derfor underdanigst er begjærendes, at vi hannem vilde forløve herfra, da have vi af vor sønderlige Gunst og Naade undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at forskrevne Mester Frants Nielsen maa residere og bo udi vor Kjøbsted Roskilde hos det Kannikedømme, han sammesteds haver, og det have, nyde, bruge efter det Brevs Lydelse, vi hannem derpaa

¹⁾ Skriftets Titel lyder: *Γαμήλιον* complectens præcipua honestorum conjugum officia, quæ in secundo libro æconomicorum Aristotelis continentur, in honorem nuptiarum clarissimi viri M. Francisci Nicolai Concionatoris in aula Fridrichsburgensi fidelissimi, et sponsæ ejus pudicissimæ Marinæ Jacobi. Conscriptum et collatum a juventute, quæ est in Schola Arcis Fridrichsburgensis. Hafn. 1573. (Zwergius's Afskrift af det trykte Skrift findes i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 472. 4).

²⁾ Fortegnelse over D. G. Zwergius's Bøger og Manuskripter. S. 130.

givet haver. Givet paa Frederiksborg den 21de Martii Aar etc. 1574¹⁾).

Trods den i dette Brev paaberaabte Øjensvagthed blev M. Frants Nielsen, saa vidt vides, endnu samme Aar Læsemester ved Roskilde Domkirke, da denne Post blev ledig ved M. Anders Lavritsens Forflyttelse til et theologisk Professorat ved Universitetet. Da Kong Frederik II kort før sin Død af en eller anden Grund var bleven misfornøjet med Sognepræsten ved Roskilde Domkirke, M. Morten Pedersen, befalede han efter Forhandling med Kansler Niels Kaas den 26de Marts 1588 Biskop D. Povl Madsen at forordne M. Frants Nielsen til Sognepræst ved Domkirken, hvorhos Biskoppen skulde sørge for, at der blev ansat endnu en Kapellan sammesteds foruden den tidligere omtalte Hr. Søren Olsen²⁾. Kongens kort efter indtraadte Død synes imidlertid at have bevirket, at Sagen er falden hen, ialfald forekommer M. Morten Pedersen ogsaa senere som Sognepræst og M. Frants Nielsen som Læsemester. Det var Regjeringsraadets Bestemmelse, at den sidstnævnte 1595 skulde have været Biskop i Ribe; men da han paa samme Tid, som Valget af ham til dette Embede foregik, mistede sin fornævnte Hustru og derhos selv led af Sygelighed, lykkedes det ham ved indtrængende Forestilling at slippe for den ham tiltænkte Hæderspost³⁾. Lektoratet beholdt han derimod indtil sin Død den 6te Oktober 1603, idet han tillige fungerede som Compastor ved Domkirken; paa hans Ligsten sammesteds kaldes han nemlig: »S. S. Theol. Lect. et Eccl. hujus Pastor⁴⁾«. Som Præst ved Domkirken havde han Svogerslev Sogn som Præbendekald; hvorom et Minde endnu er bevaret, da hans Navn med

¹⁾ Sjølandske Registre, Nr. 11, Fol. 110.

²⁾ Sjølandske Tegnelser XVI, 339. Ny kirkehistoriske Saml. III, 486. IV, 777.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 72. 105.

⁴⁾ Pontoppidan, Marmora Danica II, 281.

Aarstallet 1595 læses paa Himlen over Prædikestolen i Svogerslev Kirke. Blandt hans Børn kan nævnes Niels Frantsen (Qvist), der var Lærer for Christian IV's Søn, Hertug Ulrik, og siden Sognepræst i Vejle¹⁾.

3. Hr. Søren Grønbæk fik den 8de Januar 1574 — altsaa inden M. Frants Nielsen endnu var fratraadt Præsteembedet paa Frederiksborg — kongelig Beskikkelse til dette Kald paa samme Vilkaar som hans to For-gængere, blot med den Forskjel, at den sidste Passus i Brevet — om Forsørgelse i Fremtiden — var udeladt, og at der var tilføjet, at han til Paaske (1574) skulde tiltræde sit ny Embede²⁾.

Denne Mand antager jeg for identisk med den Søren Grønbæk, som, efter et Par Aar at have været Kapellan ved Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, 1557 blev Præst i Kjøge, i hvilken Stilling han var ialfald til 1571³⁾. Rigtignok siges han at være død i det sidstnævnte Aar, men denne Angivelse er neppe saa sikker, at derpaa kan bygges noget afgjørende Modbevis. Saa meget kan ialfald anføres til Støtte for min Antagelse: den Søren Grønbæk, som 1574 kom til Frederiksborg, havde tidligere været Præst, og den Omstændighed, at han fem Aar efter afskedigedes, tyder paa, at han har været en ældre Mand, og endelig gjør ogsaa den Omstændighed, at den senere som Biskop i Trondhjem bekendte Isak Sørensen Grønbæk, der var en Søn af Præsten i Kjøge⁴⁾, fik sin første Ansættelse som

¹⁾ Bloch, Roskilde Domskoles Hist. II, 3. 35. III, 17. Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. III, 596—7. Wiberg, Alm. Præstehist. III, 505.

²⁾ Sjælandske Registre, Nr. 11, Fol. 86—7.

³⁾ Nærmere Efterretninger om hans tidligere Liv har jeg meddelt i min Kbhvns Univ. Hist. I, 695—6. Men der har jeg uden videre antaget, at han var i Kjøge, indtil han 1574 kom til Frederiksborg, hvilket dog neppe er rigtigt, da hans Eftermand i Kjøge Hr. Rasmus Augustinus kom dertil 1571 (Ny kirkehist. Saml. III, 569—70. 581). Men hvor Hr. Søren Grønbæk har været i Mellemtiden, kan jeg rigtignok ikke oplyse.

⁴⁾ Danske Mag. VI, 336.

Hører ved Frederiksborg Skole¹⁾, det sandsynligt, at netop hans Faders Forflyttelse til Frederiksborg har foranlediget, at Sønnen er bleven knyttet til Skolen der, ventelig først som Discipel og siden som Lærer.

Hr. Søren Grønbæks Virksomhed paa Frederiksborg kjendes egentlig kun af forskellige Kongebreve vedrørende ham. Saaledes fik han den 4de Avgust 1577 kgl. Ventebrev paa det første Kannikedømme, der blev ledigt ved nogen af Domkirkerne her i Riget²⁾. Den 1ste Februar 1578 forlenedes han med S. Trinitatis Alters Vikarie i Lund, der var ledigt ved M. Davids Cellius's Død³⁾. I dette Brev kaldes han »Kapellan paa Frederiksborg«, ligesom ogsaa i et Brev af 6te April 1579, hvori Kongen meddeler Biskop Povl Madsen, at han havde givet Hr. Søren Grønbæk Afsked, og derfor ønskede, at Biskoppen skulde anvise »en from, fin, lærd, gudfrygtig Danemand«, der kunde træde i hans Sted⁴⁾. Den 3die Avgust 1579 fik Hr. Søren Grønbæk Brev paa »nu strax at maatte bekomme et Vikarie i Lund, som kaldes Nicolai in choro aquilonari, som Hr. Mads, Sognepræst til Serløf og Gødesløf har haft«⁵⁾. Dette Vikarie skulde sikkert gjælde som Pension for ham efter hans Afgang fra Frederiksborg, saa meget mere som han neppe har faaet det ham tilsagte Kannikedømme. Den 11te Februar 1580 fik han og hans Hustru Kongebrev paa Kronens Part af Korntienden af Hørby og Herløse Sogne i Skaane⁶⁾. Men kort efter maa han være død, da Mester Peder Lavritsen allerede den

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 348.

²⁾ Sjølandske Registre Nr. 11, Fol. 305.

³⁾ Skaanske Registre Nr. 1, Fol. 224. M. David Cellius havde tillige været Kannik i Lunds Kapitel.

⁴⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 177.

⁵⁾ Skaanske Registre Nr. 1, Fol. 304.

⁶⁾ Skaanske Registre Nr. 1, Fol. 326. Den 24de Januar 1581 udgik der Kongebrev til Korflits Viffert, Stiftslensmand i Skaane, om at Hr. Søren Grønbæks (forhen Kapellan paa Frederiksborg) efterladte Hustru skulde beholde Kongetienden af Hørby og Herløse Sogne,

20de April samme Aar fik Brev paa et Vikarie i Lunds Domkirke, der var blevet ledigt ved Hr. Søren Grønbæks Død¹⁾).

4. M. Hans Michelsen maa anses for den næste Slotspræst paa Frederiksborg, skjønt han havde Embedet under en højere Titel end hans Forgjængere, idet han var »dansk Hofprædikant«. Om denne mærkelige Mand er tidligere meddelt udførlige Efterretninger i Ny kirkehist. Saml. VI, 154--82, hvorfor jeg her indskrænker mig til den Bemærkning, at Kongens Begjæring til ham om at modtage Kaldet er udstedt den 18de December 1579 og hans Bestalling den 29de Januar 1580. Hans Eftermand var:

5. Hr. Jørgen Mortensen Kolding, der var dansk Hofprædikant. Han havde tidligere været residerende Kapellan i Kolding, og vi forstaa derfor let, hvorledes Kongen under sine jevnlige Ophold paa Koldinghus er bleven bekendt med ham. Hans Bestalling som Præst paa Frederiksborg er udstedt den 23de Januar 1583²⁾; men hans Virksomhed her blev kun kortvarig, da han allerede døde den 8de November samme Aar. Paa Ligstenen over ham i Herlev Kirke kaldes han »Prædikant paa Frederiksborg«³⁾. Naar denne Præst ligesom andre ansete Personer, der vare knyttede til Frederiksborg, jordedes i Herlev Kirke, saa var det sikkert, fordi Hillerød ikke havde nogen egen Kirke, og det ikke var tilladt at jorde nogen i Slotskirken paa Frederiksborg⁴⁾. — Ventelig er det denne Præsts Enke, der forekommer i følgende Udtog af et Kongebrev:

som hendes Mand havde været forlenet med, et Aar efter hans Død, tilligemed hvad af Tienden der ikke var indkrævet i det sidste Aar Hr. Søren Grønbæk levede (Skaanske Tegnelser I, 236).

¹⁾ Skaanske Registre Nr. 1, Fol. 331—2.

²⁾ Ny kirkehist, Saml. VI, 179.

³⁾ Pontoppidan, Marmora Danica. II, 306.

⁴⁾ M. Laurits Pedersen, forhenv. Skolemester for Chr. IV's Søstre, der døde 1592 paa Frederiksborg, førtes til Kbhvn. for at begraves. (Resen, Inscr. Hafn. p. 108).

»Lene Hansdatter, afgangne Hr. Jørgen Mortensens Efterleverske udi Kolding, fik Kgl. Majestæts Brev paa Kronens Part af Korntienden af Ødsted Sogn udi Koldinghus Len, kvit og fri, ad gratiam. Actum Hafniæ 1. Juli Anno 1589«¹⁾.

6. M. Albret Hansen maa antages for at være bleven Hr. Jørgen Mortensens Eftermand, ialfald kunne vi ikke paavise nogen anden. Han var en Søn af Sjælands Biskop D. Hans Albretsen og blev i September 1576 ansat som Skolemester i Helsingør. Her opførte han 1580 med sine Disciple Skuespil for Borgerne. I Aaret 1581 tog han Magistergraden i Kjøbenhavn, men var samme Aar i længere Tid syg og laa under Lægebehandling, hvorfor Helsingørs By gav ham en Understøttelse²⁾. Den 13de December s. A. fik han Kongebrev paa Afgiften af Herfølge Kongetiende³⁾; men det ses ikke af Brevet, om han da endnu har været i Helsingør. 1582 blev han kaldet til Sognepræst ved S. Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, og var som saadan en af de deputerede ved Prinds Christians Hyldning i Ringsted den 8de Juli 1584⁴⁾. I nogle samtidige Almanakoptegnelser finde vi følgende Notits under 23de Avgust 1584: »Dominus Mag. Albertus se officio suo Ecclesiæ promisso invitus resignavit de mandato regis Fredericiburgum migraturus«⁵⁾. M. Albret Hansen er sikkert ligesom sine to Forgjængere bleven kaldet til Frederiksborg som dansk Hofprædikant, men har da tillige be-

¹⁾ Udkast i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Ødsted.

²⁾ Hist. Tidsskrift V, 518—9. 528—9.

³⁾ Sjælandske Registre Nr. 12, Fol. 194.

⁴⁾ Ny kirkehist. IV, 405. I flere Skrifter siges, at han blev Sognepræst ved Nicolai Kirke 1581; men hans Formand M. Anders Jensen Mariager døde først den 1ste Juli 1582; i Anledning af hans Død har M. Albret Hansen forfattet et Carmen, som omtales af Lyskander (se min Udgave af dennes Scriptores Danici, S. 184).

⁵⁾ Peder Christensens Almanak. Nogen Bestalling for ham har jeg ikke fundet.

tjent Slotsmenigheden. Som man ser af den anførte Almanakantegnelse, vilde han nødigt derhen; efter to Aars Forløb kom der da ogsaa en anden Slotspræst, medens M. Albret Hansen vedblev at være dansk Hofpræst, formodentlig med Bolig i Kjøbenhavn¹⁾. At han i den følgende Tid indtog denne Stilling, er nemlig sikkert. Den 28de Avgust 1587 fik saaledes »Mester Albret Hansen, Kgl. Maj.s danske Hofprædikant«, Kongebrev paa Afgiften af Kronens Part af Tienden i Brejninge Sogn ved Kallundborg²⁾. I sin Egenskab som Hofpræst holdt han den 24de Maj 1588 paa Antvorskov Slot Ligtale over Kong Frederik II³⁾, og ikke længe efter forhøjede Regjeringsraadet hans Løn som Hofpræst, eftersom følgende Brev viser:

Vi Christian etc. Gjøre alle vitterligt, at efterdi os elskelige hæderlig og højlærd Mand Mester Albret Hansen, som var vor kjære afgangne Hr. Faders, salig og højlovlig Ihukommelses, Hofprædikant, haver bevilget fremdeles at blive udi samme Bestilling og Tjeneste hos den stormægtige højbaarne Fyrstinde vor kjære Fru Moder og os; og han underdanigst haver sig beklaget, at det falder hannem besværligt sin Husholdning at opholde med den Besoldning, som han til des haft haver — saa bevilges ham et Tillæg af 100 Dlr aarlig, saa længe til han kunde blive forsørget med et Canoni eller andet gejstligt Len. Hafniæ 13 November 1588⁴⁾.

¹⁾ I de kortfattede Biografer, man har af M. Alb. Hansen, udtale Forfatterne sig, som om han var vedbleven at være Præst ved Nicolai Kirke, indtil han 1591 blev Biskop i Aarhus; men det beror paa en Fejltagelse.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 12, Fol. 619.

³⁾ Lyskanders Levned og Bog om danske Skribenter, S. 184. »En Trøst Predicken aff Johannes Aabenbaring 14 Capitel, som blev predicket paa Antuorskou den 24. Maji, paa huilcken Dag høylofflig K. Frederich den Andens Lijg bleff der fra til Roskilde henført (etc.). Aff Albret Hanssøn. Kbh 1588. Prentet aff Matz Wingaard. Oc findis til kiøbs i vor Frue Kircke smst.«

⁴⁾ Sjælandske Registre Nr. 13, Fol. 47.

En saadan »Forsørgelse«, som den, hvortil der hentydes i dette Brev, opnaaede M. Albret Hansen et Aars Tid efter, da han den 30te Oktober 1590 fik Brev paa et Kanonikat i Roskilde, der var ledigt ved M. Niels Olufsens Død¹). Samtidig udarbejdede han efter Regjeringsraadets Ønske en Disposition til Behandling af Texter, der skulde benyttes af Præsterne ved de forestaaende Bededage. Universitetets Rektor og det theologiske Fakultet fik den 22de November 1590 Befaling om at gennemse dette Arbejde og siden lade det trykke, for at det kunde blive sendt til Bisperne i Danmark og Norge²). Det var noget uvant, at en Hofprædikant fik det Hverv at udarbejde disse Dispositioner, da det altid plejede at være Sjælands Biskops Forretning; men D. Povl Madsen var den Gang just død, og hans Eftermand M. Peder Vinstrup var endnu ikke udnævnt. Vinstrups Kaldelse fra Aarhus Bispestol til Kjøbenhavn gav Anledning til, at M. Albret Hansen den 7de Marts 1591 beskikkedes til Biskop i Aarhus³), en Stilling han dog kun indtog i kort Tid, da han allerede døde den 20de Februar 1593⁴). Han omtales af samtidige som en fremragende Mand, »præstantissimus et cordatus vir«. Lyskander siger, at han var »omni virtutis et eruditionis laude cla-

¹) Smst. Fol. 162. I Registranten staar rigtignok Aarstallet 1591, men da Brevet er indført paa sin Plads mellem Breve fra 1590, og da M. Niels Olufsen (Halveg) døde den 20de Oktober 1590, er det sidste Aar utvivlsomt det rigtige.

²) Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. IV. Nr. 270. Skriftets Titel er: Concionnes ecclesiis proponendæ tribus precationum diebus 8. 9. 10. Febr. futuris. Alb. Joh. H. — Hafn. 1591. 8.

³) Ny kirkehist. Saml. VI, 75. Jydske Registre Nr. 5, Fol. 181.

⁴) Worms Lexikon over lærde Mænd. I, 503. Hegelunds Kæl. har som Dødsdag 21 Febr., og Arsherreds Provstebog har 7. Marts (Ny kirkehist. Saml. V, 155). Det er dog kun smaa Afvigelser. Værre er det, at en Mængde Skrifter med Poulsons Bibliotheca Aarhus. p. 63, i Spidsen, urigtig angive ham som død 1595 i Steden for 1593.

rissimus, propter insignem humanitatem, modestiam et eloquentiam imprimis Regi et bonis omnibus charissimus«. .

7. M. Jakob Jensen er den næste Præst paa Frederiksborg. Uden Tvivl var han født i Aalborg, da han forekommer med Tilnavn efter denne By. Den 28de Juli 1584 havde han faaet kgl. Bestalling som »Skolemester udi Skolen for vort Slot Frederiksborg«¹⁾. Senere tog han Magistergraden og efter to Aars Skolevirksomhed blev han Præst ved Slotskirken, som følgende Bestalling viser:

Mester Jacob Hansen fick Bestilling for Slodtz Predicant paa Frederichsborg, vt sequitur.

Wij Frederich thend Andenn etc. Gøre alle witterliggt, at som wij nu naadigst haffue antagitt hederlig og hoglerdt Mand, Mester Jacob Hansen, wdj wor Thieniste att skulle were Predicant paa wort Slott Frederichsborg, och hand haffuer loffuit siig wdj samme Thieniste baade wdj Lerdom och Leffnitt att wille och skulle for holde, som thet sig en Gudtz Ordzt thiennere egner ochbør. Tha haffue wij for saadan hans Thieniste naadigst beuillgitt aarligen att wille lade giffue hanum till Pension j^c Daller och seduanlig hoffkledning paa siig och en Dreng, och lade forsørge hanum mett frij huss och woning. Thisseligest och huer Monnitt till wnderholding och kostpenge thi gamble Daller. Huilckitt allt skall hanum aff for^{ne} wortt Slott Frederichsborg fornøygis. Och skall hans Besoldinge och Pension begynde och paagaa thend 19. Dag Junij nest forleden, och endis till samme Dag nest følgende Aar 87., och siden saa regnis Aar fran Aar, saa lenge hand er wdj samme thienniste. Bedendis och biudendis wor Leensmand paa for^{ne} wortt Slott Frederichsborg, som nu er, eller etc. Actum Kronneborg 8 Augusti Anno etc. 1586²⁾.

Ved dette Brev er dog at bemærke, at Navnet urigtig er angivet som Jakob Hansen istedenfor Jakob Jensen, som

¹⁾ Sjælandske Registre Nr. 12, Fol. 324.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 12, Fol. 557.

Manden bevislig hed. Til daglig kaldtes han kun Mester Jakob, men officielt Jacobus Johannis, (saaledes t. Ex. i hans Bestalling som Skolemester); i Kancelliet har man da oversat Navnet urigtig. Præst paa Frederiksborg var han dog kun et Aar; thi den 22de Juli 1587 fik Lensmanden paa Slottet, Jochum Leist, et Kongebrev af følgende Indhold: Menige Sognefolk i Graabrødre Sogn i Randers havde begjæret Kongens Tilladelse til at kalde M. Jakob, Prædikant paa Frederiksborg Slot, til deres Sognepræst. Lensmanden skulde derfor meddele samme M. Jakob, at Kongen ikke havde noget derimod og naadigst vilde have ham forløvet af hans nuværende Tjeneste¹⁾. Om hans Ansættelse i Randers haves endvidere følgende Kongebrev:

Niels Skram fik Brev Mester Jacob Aalborg anrørendes, som var kaldet til Sognepræst udi Randers, ut sequitur.

Frederik etc. Vor Gunst tilforn. Vid, at som vore Undersaatter, Borgere og Menighed udi Graabrødre Sogn der udi vor Kjøbsted Randers, haver kaldet hæderlig og højlærd Mand Mester Jacob Aalborg til deres Sognepræst, og du skulde gjøre dig Betænkende, efterdi det er Slotskirke Sognekirken til for^{ne} Sogn, at bevilge udi samme Kald uden vor Vidskab og Tilladelse, da bede vi dig og ville, at du ubehindret tilsteder for^{ne} Mester Jacob, efter for^{ne} vore Undersaatters Kald, til for^{ne} Sogn og Kirketjeneste. Dermed etc. Hvor efter du dig kan have at rette. Actum Silkeborg 13 Augusti Aar 1587²⁾.

I Randers levede M. Jakob Jensen som Præst og Provst i Støvring Herred til sin Død 1614³⁾. I Aaret 1610 stiftede han med sin Hustrus, Maren Thøgersdatters, Samtykke et Legat paa 100 enkende Daler, for Renten af hvilken

¹⁾ Udkast i Geh.-Ark., topogr. Saml., Randers Nr. 35.

²⁾ Jydske Tegnelser III, 188.

³⁾ Poulson, Catalogus pastorum dioec. Aarhus. p. 56—7.

Sum en Mand skulde lønnes, der hver Søndag skulde holde en Tolv-Prædiken i Dronningborg eller Graabrødre Kirke. Prædikenen skulde indeholde en opbyggelig Forklaring over Børnelærdommen, og som Grund til denne Prædiken angiver Mester Jakob Jensen, at han under den store Pest, som rasede i Randers 1602, desværre havde fundet en stor Uvidenhed hos de syge i den kristelige Børnelærdom¹⁾.

Efter M. Jakobs Forflyttelse fra Frederiksborg skrev Kongen den 13de Avgust 1587 Lensmanden Jochum Leist: »Som du underdanigst lader erindre om en Præst til Slotsprædikant udi Mester Jakobs Sted der paa vort Slot Frederiksborg, da tilskikke vi dig vort Brev til os elsk. Doct. Povl Madsen, Superintendent udi Sjælands Stift, at han skal tilskikke en skikkelig lærd Person udi hans Sted, hvorefter du siden derom videre kan have at fordre«. Der synes imidlertid at være hengaaet en rum Tid, inden Bispen kunde anvise en passende Mand; ialfald kjende vi ingen Præst her før

8. Hr. Christen Sørensen Stub. Denne fik den 13de Marts 1589 en Bestalling som Prædikant paa Frederiksborg Slot ligelydende med den, som M. Jacob Jensen i sin Tid havde faaet, med den Bemærkning at hans Løn skulde regnes fra den 2den September 1588²⁾. Rimeligvis har han da allerede siden dette Tidspunkt fungeret i Embedet. Den 8de Maj 1595 tog han Magistergraden ved Københavns Universitet, og den 10de Oktober 1596 fik han kgl. Tilsagn om det første Vikarie, der blev ledigt ved Roskilde Domkirke³⁾. Da han havde erfaret, at et Embede som Sognepræst i Næstved var ledigt, fik han Kong Christian IV til den 7de Juni 1601 at skrive for ham til Lensmanden i Vordingborg Len om at anbefale ham til Menigheden i Næstved, eftersom Kongen gjerne saa ham be-

¹⁾ Fundatsen er trykt i Hofmans Foundationer II, 358—60.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 13, Fol. 59.

³⁾ Sjælandske Registre Nr. 14, Fol. 23.

fordret, da han i lang Tid med stor Besværing trolig og flittig havde forestaaet sit Embede som Slotsprædikant¹). Ikke desto mindre opnaaede M. Christen Stub ikke det attraaede Embede, men Aaret efter (1602) kaldtes han til Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Aarhus. Om hans Forhold her har jeg fundet en Del hidtil ubenyttede Efterretninger, som ved en anden Lejlighed skulle meddeles. — En Søn af ham var vistnok den Christianus Stubæus Fridericiburgensis, der 1614 var Respondens ved en Disputats, D. Caspar Bartholin holdt ved Kjøbenhavns Universitet.

9. Hr. Peder Mogensen Trane, der uden Tvivl var en Søn af Hr. Mogens Pedersen Trane, Præst i Førslov og Grefvie samt Provst i Nørre Asbo og Bjere Herreder i Skaane²), blev først Kapellan i Helsingborg og derfra kaldtes han, efter M. Christen Stubs Forflyttelse, af Lensmanden paa Frederiksborg og Slotsmenigheden sammesteds til deres Præst paa en Tid, da Pesten rasede der i Egnen. Valget fik den 15de December 1602 kgl. Stadfæstelse i et Brev, der indeholder adskillige særlige Bestemmelser, deriblandt at Hr. Peder Mogensen maatte holde »en Kapellan og Medtjener« til samme Sogn, som kan gjøre Bønderne den tilbørlige Gudstjeneste inden og uden Kirken³). Den sidste Bemærkning leder til den Antagelse, at Herlev Sognekald paa denne Tid er blevet forenet med Slotspræstembedet paa Frederiksborg, medens det tidligere havde

¹) Ny kirkehist. Saml. I, 94. I M. Christen Stubs Tid havde forøvrigt den kgl. Hofprædikant M. Anders Bentsen (Dallin) Bolig ved Frederiksborg, thi man har et Kongebrev af 21de Maj 1591 til Lensmanden Morten Venstermand, om at M. Anders Bentsen havde klaget over, at hans Residens ved Frederiksborg Slot var bygfældig hvorfor det paalagdes Lensmanden at undersøge Sagen og siden at sørge for Bygningens Istandsættelse (Sjæl. Tegn. XVIII, 42). Anders Bentsens Bestalling som dansk Hofprædikant er dateret 15de Marts 1591 (Sjæl. Reg. 13, 175).

²) Cawallin Lunds Stifts Herdaminne. IV. 258.

³) Brevet er trykt i Ny kirkehist. Saml. V, 467—8.

haft sin særlige Præst¹⁾. — Hr. Peder Mogensen Trane døde allerede 1605 i en ung Alder.

10. M. Kort Quist blev hans Eftermand. Om denne vides, at han i sin Tid havde gaaet i Skole i Sorø, medens M. Johannes Stephanus var Rektor her²⁾. Da denne var bleven Professor ved Universitetet, og Quist var bleven Student, valgte han Stephanus til sin Privatpræceptor. I Aaret 1599 findes »Cunradus Nicolai Quist« indskreven i Kommunitetets Matrikel, hvilket sikkert maa være den Person, vi her sysselsætte os med, skjønt hans rette Navn var Cunradus Georgii Quist³⁾. Fra Aaret 1600 have vi en Beretning fra ham om et Overfald, som nogle Hofkarle gjorde paa nogle Studenter, og hvorved flere af disse blev slemt mishandlede, medens Kort Quist dog selv slap derfra uden større Overlast⁴⁾. Efter at have studeret et Par Aar i Kjøbenhavn begav han sig udenlands forsynet med

¹⁾ Af tidligere Præster i Herlev kjendes følgende tvende:

1. Christoffer Jespersen, havde i sine unge Aar været Lærer for Jakob Hvitfeldt, medens denne opholdt sig i Huset hos D. Johannes Machabæus i Kjøbenhavn (se Kbhvns Univ. Hist. I, 333), siden var han i mange Aar Præst i Herlev. Den 26de Juni 1571 fik han som saadan Kongebrev paa Kgl. Majestæts Part af Tienden i Snodstrup Sogn (Reg. o. a. L. 10, 382). Han levede endnu 1577, da D. Rasmus Lætus besøgte ham. Denne omtaler ham som en lærd og gjæstfri Mand. (Rørdam, Hist. Kildeskrifter II, 688). En Søn af ham var uden Tvivl Jesper Christoffersen Herløv, der, efter at have været Hører ved Roskilde Skole, 1607 blev Præst til S. Jørgensbjerg og S. Ibs (Kirkehist. Saml. 3. R. I. 743. 769. Bloch, Rosk. Doms. Hist. II, S. 34. Wiberg, Alm. Præstehist. II 48). — 2. Hr. Søren Pedersen nævnes som Præst i Herlev efter Hr. Christoffer Jespersen i Mussenil Catal. past. dioec. Siøland. (Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 2990. 4to). Ventelig er han bleven Præst her ved Aaret 1591, da man har et Kongebrev af 11te Januar 1592, hvorved Hr. Søffren Pedersen, Præst i Herlev, fik Kongetienden af Snodstrup Sogn (Sjæl. Reg. 13, 234) — altsaa den samme Tiende, som hans Formand havde været aflagt med.

²⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. I, 781.

³⁾ Se Rietz, Skånska Skolväsendets Hist. S. 361

⁴⁾ Beretningen er trykt i min Kbhvns. Univ. Hist. IV, Nr. 346.

et godt Testimonium fra sin ovennævnte Privatpræceptor, dat. 9de April 1601¹⁾. I Aarene 1603—4 opholdt han sig ved Universitetet i Helmstädt, hvor han studerede med Flid og Lyst, som det fremgaar af nogle Breve, M. Joh. Stephanus skrev til ham til Svar paa hans Meddelelser. Blandt andet ser man, at han 1603 havde udgivet et theologisk Prøveskrift, der dog neppe mere kan paavises²⁾. Magistergraden blev ham tilbudt i Helmstädt, og Stephanus raadede ham til at modtage den, imidlertid tog han den dog først efter sin Hjemkomst til Kjøbenhavn i December 1604³⁾. Efter at have erhvervet Graden, blev han i Begyndelsen af Aaret 1605 Rektor i Malmø. I denne Stilling var han dog kun kort, da han allerede i September samme Aar kaldtes til Slotspræst paa Frederiksborg (og tillige vistnok til Præst i Herlev), som følgende Kongebrev viser:

Mester Kort Quist fik Bestilling at være Slotspræst ved Frederiksborg.

Chr. IV. G. a. v., at eftersom os elsk. Jochim Bylou vor Mand, Tjener og Embedsmand paa vort Slot Frederiksborg, med de andre vore Undersaatter der ved Slottet boendes haver underdanigst været begjærendes, at efterdi Hr. Peder Mogensen Trane, som tilforn var Slotspræst der paa Slottet, nu ved Døden er afgangen, dennem da naadigst maatte bevilges at kalde en anden god Prædikant, som der sammesteds inden og uden Kirken hans Embede kunde forestaa, som det sig bør, hvilken de selv for hans Umag og Tjeneste ville med en billig Løn til hans Underholdning forsørge. Da have vi nu naadigst bevilget og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev bevilge og tillade, at os elskelige M. Kort Quist, forrige Skolemester udi vor Kjøbsted Malmø, maa og skal være Slotspræst der for for^{ne} vort

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. I, 745.

²⁾ Stephanus's Breve ere trykte i Kirkehist. Saml. 3. R. I, 780—1.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 757, Not. 2.

Slot Frederiksborg, og Kirketjenesten dersammesteds at skulle betjene og forestaa, som det sig bør, til saalænge vi anderledes lader forordne, og derfor at have og nyde den Løn og Pension, som vore Undersaatter dersammesteds udi deres Kaldsbrev hannem have forskrevet; og naar han nogen Tidlang haver ladet sig bruge udi samme Tjeneste, og vi blive tilsinds ikke længer at vil tilstede hannem udi samme Kald og Tjeneste at maa bruges, da skal han med et andet godt Præstekald enten der paa Lenet eller andensteds her udi Sjælands Stift blive besørget, og skal hannem hans tilsagte Løn og Rente ikke betages eller forrykkes, førend han med et godt hæderligt Kald bliver forsørget, som forskrevet staar. Dersom og imidlertid noget godt Præstekald der paa Lenet kan vacere og ledig blive, da skal han dertil af Lensmanden og Superintendenten befordres og forhjælpes. Dog maa han, midlertid han er udi den Kald og Tjeneste, holde en Kapellan og Medtjener til samme Sogner, som Bønderne inden Kirken og uden Kirken kan gjøre den tilbørlig Gudstjeneste, som en Præst og Sjælesørger sine Sognefolk pligtig er. Bedendes og bydendes Lensmanden der paa vort Slot Frederiksborg, saa og Superintendenten her udi Sjælands Stift, at I, efter som forskrevet staar, hannem til et godt Præstekald enten der paa Lenet eller andensteds udi Sjælands Stift forhjælper og befordrer, naar han ikke længer udi dette Kald skal bruges, saa han for nogen anden bliver dertil befordret. Ladendes det ingenlunde. Actum Hafniæ 27. Septembris Anno 1605¹⁾.

Den 23de April 1606 forlenedes M. Kort Quist, Slotspræst paa Frederiksborg, med et Præbende i Lund. der var ledigt efter M. Thomas (Villumsen)²⁾. Men da han

¹⁾ Sjælandske Registre Nr. 15, Fol. 53—4. Brevet er tidligere trykt i Friis Edvarsens Underretning om Skjelskør Kjøbstad, S. 543—4, men uden Datering og fejlagtigt.

²⁾ Skaanske Registre Nr. 3. Fol. 231.

i Foraaret 1607 med en Borger fra Kjøbenhavn ved Navn Ole Jørgensen (muligvis hans Broder) gjorde en Rejse til Rostok, druknede han paa Tilbagevejen udenfor Rostok¹⁾. Da han havde foretaget Rejsen uden Tilladelse fra sin gejstlige Øvrighed, tog Biskoppen Anledning deraf til paa Landemodet i Roskilde samme Aar at indskærpe, at Præster skulde have Tilladelse fra Provsten for at rejse ud af Herredet og fra Bispen, naar de vilde rejse udenfor Stiftet²⁾.

11. Hr. Peder Jensen Skjelderup, hidtil Kapellan i Mandal, blev 1607 M. Korts Eftermand, men kaldtes allerede den 15de Februar 1608 til Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn. Om denne Mand har jeg meddelt udførligere Efterretninger i min Kjøbenhavns Univ. Hist. III, 736—8.

12. M. Christian Noviomagus blev Skjelderups Efterfølger som Slotspræst paa Frederiksborg og Sognepræst i Herlev 1608. Han var en Søn af den fra Christian III's Dage bekendte Hofpræst M. Povl Noviomagus. For at opnaa Understøttelse til sine Studeringer henvendte han sig efter Kong Frederik II's Død til Enkedronning Sofie, som i følgende Brev anbefalede ham til Regjeringsraadet:

Sophia med Guds Naade Danmarckis, Norgis,
Wendis och Gottis Drottning.

Wor synderlig Gunst thillforn. Wiid, att thenne breffu-
uier Christian Nouiomagus haffuer underdanigst laditt giffue
os thilkiende, huorledis att hans affgangne Fader, Mester
Pouell Nouiomagus, haffuer udi lang tid thient thend Stor-
megtigste Hogborne Første och Herre, Her Christian thend
Thredie, Danmarkis, Norgis, Wendis och Gottis Konningh
etc., vor kiere affgangne Herre och Hosbundts Her Fader,

¹⁾ Hegelund omtaler Begivenheden i sin Almanak under Begyndelsen af April 1607.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 57.

begge nu Salig och Hoglofflig Ihukommellse, for en Hoff-
 predicant, ind thill hans Kierlighedtz siste Endeligt; och at
 Hogstbemelte wor kierre Herre och Hosbundt udi sin Thid
 saadant Thieneste haffuer ladit en hans Sønner, wid
 Naffn Paulus Nouiomagus, adtnyde, saa hans Kierlighett
 hannom udj Studering fra Ungdom op haffuer holditt udj
 adskillige wdlendiske wniversiteter, thil Gud hannom in
 studiis haffuer kaldet; och att hans Kierlighett udj ligge
 maade naadigst haffuer fortrøstedtt andre hans børn, som
 wille giffue thennom thil Studering att wille hielpe och
 fremfordre. Och eptherdj at hans Kierlighedt for hans
 Kierlighedtz svindlig och hogbeklagelig affgang saadant
 sin naadigst fortrøstning och Mening icke haffuer kundit
 eptherkomme, haffuer forskreffne Christian Nouiomagus
 wnderdanigst begeritt, att wi hannom wille med vor naa-
 digste Intercession (sic) huos ether befordre, att i paa
 Stormegtigste Hogborne Første och Herris Her Christian
 thend Fierde, wdualde Koning thil Danmark, Norge, wor
 Elskelige Kiere Søns vegne, som hans Kierlighettz Regerings
 forordnede Raad wille hannom udj noget maader komme
 thil hielp thill wnderholdning udj hans forethagne Stude-
 ring. Tha epther att os er berett, at forskreffne Christianus
 Nouiomagus sine Studia well skall haffue begyndt och sig
 ther wdinden flitteligen beuist och forholditt, at om hannom
 skall were guod forhaabning, och nogen aff ether sielff
 bedre haffue kiendt och vide om hans faders forledne
 thienest, och hvad Ord och Mening wor kierre salig aff-
 gangne Herre och Hosbunde ther om haft haffuer, att wi
 ochsaa for thend skyld see naadigst gierne hannom thill
 thett beste befordret, vilde wii hannom thenne wor forskrift
 thill ether icke benechte. Thi bede wi ether och naadigst
 begere, atj paa Hogstbemelte wor kiere Søns vegne wille
 bewilge och forordne, at forskreffne Christiano Nouioma-
 go maa bekomme nogen hielp enthen mett penge eller andit,
 epther ethers egne goede thycke, til at fremsette och for-
 følge sin Studering, och lade hannom therudinden nyde

thenne wor naadigste Intersession thill thett beste. Ther med giør i os synderligen thill willge, och wi wille os forse, hannd sig saadan hielp icke wuerdig skulle bevisse och befinde lade. Befallendis ether Gud. Schreffuitt paa Frederichsborg thend 3 Dag Nouembris Aar 1588. Wnder wort Signett.

Sophia.

Udskrift: Oss Elskellige Erlig och Welbyrdig Niels Kaas Cantzeler, Peder Munck Amerall, Jørgen Rosenkrantz och Christoffer Walkendorp Renthemester, thillforordnede Regierings Raadt, naadigst¹⁾.

I Henhold til denne Anbefaling udgik der den 9de November 1588 et Kongebrev af det Indhold, at da Christian Noviomagus havde faaet Fortrøstning af den afdøde Konge om at faa Hjælp til sine Studeringer, naar han var kommen saa vidt, at han med Frugt kunde begive sig til udenlandske Højskoler, saa tilstod Regjeringen ham indtil videre 50 gl. Daler aarlig til hans Studeringers Fremme af Hensyn til det ham givne Løfte og hans afdøde Faders tro Tjeneste som Hofpræst hos Kong Christian III²⁾. I Aaret 1590 finde vi da Christian Noviomagus studerende i Jena, hvor han udgav et lidet Skrift³⁾; maaske har han ogsaa taget Magistergraden sammesteds. Efter sin Hjemkomst blev han Sognepræst i Aasum og Skibersløv i Skaane. Da han 1608 var kaldet til Frederiksborg og Herlev, fik han ved Kongebrev af 29de Juli s. A. Bevilling paa at nyde Indkomsten af sit forrige Kald endnu i to Aar — mod at holde en Kapellan — til Erstatning for de Udgifter, han havde anvendt paa Aasum Præstegaards Bygning⁴⁾.

¹⁾ Afskrift i Langebeks Diplomatarium efter den nu tabte Original i det rosenholmske Arkiv.

²⁾ Sjølandske Registre. Nr. 13, Fol. 43.

³⁾ Ny kirkehist Saml. I, 152, Not. 4.

⁴⁾ Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne V, 145. Kalkar, Theol. Tidsskrift 1872, S. 117.

Ventelig har M. Chr. Noviomagus været gift med en Datter af Mikkel Tolder i Kjøbenhavn; thi man har et Kongebrev af 22de Avgust 1610 til Rentemestrene, der lyder som følger: »Vider, at eftersom afg. Magdalene Mikkel Tolders paa hendes afgangne Husbondes Regnskab til Nytaarsdag 1593 os 236 Dlr. 1 p 3 b var skyldig bleven, hvilken Sum, nu hun ved Døden er afgangen, M. Christian Noviomagus, Prædikant paa vort Slot Frederiksborg, som hendes rette Arving, tilkommer at betale, og efter at han nu underdanigst for os haver ladet berette, at hvis Gods og Arv, som hun sig haver efterladt, ikke skal kunne tilrække hendes Gjæld med at betale: da have vi ham af sønderlig Gunst og Naade eftergivet samme Summa Penge¹⁾.

Den 26de September 1611 kaldte Noviomagus en ung Mand ved Navn Saxe Jensen (Eigby) til sin Kapellan²⁾ — maaske har han allerede haft en saadan tidligere. Uden at have naaet nogen høj Alder døde han selv i Aaret 1612. Han efterlod sig flere Sønner³⁾.

13. M. Anders Christensen Arrebo var Slotspræst ved Frederiksborg fra 1613 til henimod Slutningen af Aaret 1616, da han blev Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn. Om denne mærkelige Mand henvises til min udførlige Skildring af hans Levned og litterære Fortjenester, der ogsaa indeholder flere Efterretninger om de lidet heldige Kirke- og Menighedsforhold i Hillerød paa den Tid⁴⁾. — I December 1615 fik Herlev Sogn sin egen Præst

¹⁾ Sjælandske Tegnelser. XX, 345—6.

²⁾ Ny kirkehist Saml. I, 152.

³⁾ Se Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne V, 145. Ny kirkehist. Saml. I, 152, Not 1. Som Respondens ved en Disputats af D. Jesper Brochmand forekommer 1621 Absalon Christiani Noviomagus. Den 18de Marts 1622 fik M. Hans Staffensen Kongebrev om at indtage til Disciplin i Sorø Skole en Søn af forrige Hofpræst (o: Slotspræst) M. Christen Noviomagus (Sjæl. Tegn. XXII, 37).

⁴⁾ M. Anders Christensen Arrebos Levnet og Skrifter I—II. Kbh. 1857.

i Hr. Svening Jensen (Morsing¹), der tidligere havde været Kapellan i Hvidovre¹); indtil den Tid har Arrebo vistnok været Præst for begge Sogne.

14. M. Frederik Andersen Klyne, var en Søn af Borger Anders Sørensen i Ribe, der er bekjendt ved sit tragiske Endeligt. Da Overlærer Kinch har meddelt udførlige Efterretninger om denne Mand og hans Slægt²), kan jeg fatte mig i stor Korthed. — Efter vidtløftige Udenlandsrejser tog Frederik Klyne den 11te Maj 1615 Magistergraden i Kjøbenhavn³). Den 3die August 1617 fik han kgl. Bestalling som Prædikant paa Frederiksborg Slot. Heri hedder det: »for saadan Tjeneste have vi naadigst bevilliget aarligen at ville lade give hannem til Pension et halvt hundrede Daler og sædvanlig Hofklædning paa sig og en Dreng, at lade hannem forsørge med fri Hus og Vaaning, desligeste og hver Maaned til Underholdning og Kostpenge 10 gamle Daler«⁴). Dette betragtedes af Samtiden som ualmindelig gode økonomiske Vilkaar⁵). Naar der hengik omtrent 3 Fjerdingaar mellem Arrebos Forflyttelse og Klynens Ansættelse, ligger Grunden hertil vistnok i, at der paa den Tid saa godt som ingen Kirke var der paa Stedet. Slotskirken var nemlig under Ombygning; en i Hillerød opført midlertidig Trækirke var blæst om i en Storm, saa de kirkelige Forretninger maatte udføres i en Stald⁶). Præsten Svening Jensen i Herlev har da rimeligvis besørget de nødvendige Forretninger under denne provi-

¹) Kirkehist. Saml. 3 R. I, 809.

²) J. Kinch, Raadmand Anders Sørensen Klyn i Ribe og hans Slægt (Saml. til jydsk Hist. og Topografi I, 219—304. Efterretningerne om M. Frederik Andersen Klyne findes S. 298).

³) Terpager, Ripæ Cimbricæ, p. 623.

⁴) Rørdam, A. C. Arrebos Levnet og Skrifter. I, 53.

⁵) I et Brev af 13. Aug. 1617 fra D. Thomas Fincke ytres: »M. Frid. Klynus dicitur in Friderichsburgensem vocari pastorem non vulgari Reg. Maj. stipendio« (Thottske Saml. 1846. 4to).

⁶) Om disse Forhold findes nærmere Efterretninger i Arrebos Levnet og Skrifter. I, 63—65.

soriske Tilstand. — I Begyndelsen af Aaret 1622 fratraadte M. Frederik Klyne Slotspræsteembedet, ventelig efter Kongens Ønske, hvorpaa denne den 14de Februar samme Aar i en Skrivelse til Kapitlet i Roskilde anbefalede ham til Kapitlets Patronatskald Vindinge i Flakkebjerg Herred¹⁾. I Henhold til denne Begjæring kaldte Domprovsten i Kapitlet, Holger Gagge, ifølge Fuldmagt fra Ærkedegnen, Niels Krag til Agerkrog, i Marts 1622 M. Frederik Klyne til Sognepræst i Vindinge og Kvislemark²⁾. I dette Embede blev han til sin Død 1657. Nogle Optegnelser, begyndte af ham og siden fortsatte især af hans Sønneson af samme Navn, findes aftrykte i Danske Mag. III, 306 flg.

15. M. Morten Madsen fik den 1ste Maj 1622 kgl. Bestalling som Hofpræst (o: Slotspræst) paa Frederiksborg og var i denne Stilling, indtil han den 12te Februar 1624 beskikkedes til kgl. Hofprædikant (i Kjøbenhavn)³⁾. Om denne bekendte Mand, der endte som Biskop i Aarhus, henvises til Zwergius, Sjæl. Cleresie, S. 552-8, og Molbechs Hist. Aarbøger. III, 179.

16. M. Tilemand Villadsen var født i Kjøbenhavn og blev i Oktober 1614 immatrikuleret ved Universitetet fra Kjøbenhavns Skole; den 1ste April 1615 blev han indskreven til Kommunitetet og tog den 11te Maj 1616 Baccalaureatgraden. I Aaret 1617 blev han Rektor i Helsingør; derfra kaldtes han den 24de Februar 1619 til residerende Kapellan ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn og tog den 10de Maj s. A. Magistergraden⁴⁾. Den 12te Februar 1624 fik han kongelig Bestalling som Slotspræst paa Frederiksborg under de samme Vilkaar, som i sin Tid vare indrømmede M. Frederik Andersen Klyne⁵⁾. Den 25de Juli 1627 fik han Befaling at indtræde

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 95.

²⁾ Terpager, Ripæ Cimbricæ, p. 623.

³⁾ Sjælandske Registre, Nr. 17, Fol 279. 456.

⁴⁾ Hundrup, Lærerstandens ved Helsingørs Skole, S. 6. Wiberg, Alm. Præstehist. II, 173.

⁵⁾ Se ovf. — Sjælandske Registre, Nr. 17, Fol. 455.

i den Kommission af 16 gejstlige Mænd, som i Forening med 16 Medlemmer af Rigsraadet skulde dømme i Fru Anne Lykkes Sag¹⁾. 1635 bevilgedes det, at han maatte søge Befordring i Kjøbenhavn. Kongebrevet herom lyder som følger:

C. 4. G. a. v., at vi naadigst have bevilget og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev bevilge og tillade os elsk. Mester Tilemand Villadsen, Sognepræst paa vort Slot Frederiksborg, at maa lade sig høre paa det første af Sognepræsternes Kald, som udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn vacerer og ledig bliver; og hvis hans Tjeneste og Gaver den Menighed befalde, at han da for nogen anden maa til første ledige Kald kaldes; dog saa at al Ting der med lovligen og efter Ordinansen bliver handlet . . . Givet Frederiksborg den 11te November 1635²⁾.

Da M. Tilemand imidlertid ikke opnaaede den attraaede Befordring til Kjøbenhavn, søgte han paa anden Maade at skaffe sig Forbedring i sin Stilling, som det fremgaar af et Kongebrev af 13de Maj 1642 til Hans Ulrik (Gyldenløve) om at erklære sig over et Andragende fra M. Tilemand Villadsen, Slotspræst paa Frederiksborg, om at faa nogle Tiender paa Afgift³⁾. Nogle Aar efter døde han, den 25de November 1645⁴⁾. I sine sidste Aar havde han haft en Kapellan, som det fremgaar af følgende karakteristiske Kongebrev (dat. 10de Maj 1646) til Lensmanden paa Frederiksborg, Arnt von der Kula, et Brev, hvori man let gjenkjender Christian IV's egen fyndige Stil:

»Eftersom aldrig tilforn haver været Kapellan paa vort Slot Frederiksborg, og den, som nu der en Tid lang været haver, os uafvidende did henkaldet er, samme Person ikke heller saa kvalificeret befindes, at hans Prædiken os kan befalde, da ville vi naadigst, at han skal søge andre Steder,

¹⁾ Sjælandske Tegnelser. XXIII, 338.

²⁾ Sjælandske Registre, Nr. 19, Fol. 369—70.

³⁾ Sjælandske Tegnelser. XXVII, 313.

⁴⁾ Dahl, Efterretn. om Frederiksborg Skole. I, 29.

hvor han kan gjøre Gud i Himmelen og den menige Mand større Tjeneste end udi Frederiksborg. Og efterdi Menigheden i Hillerød og ved Slottet afgangne M. Tilemand til Gefallen og Magelighed haver antaget samme Kapellan og hannem gjort en aarlig Deputat, da skal samme Menighed herefter os til Gefallen give Slotspræsten, der nu er eller herefter kommendes vorder, det, som de bemeldte Kapellan givet haver, saa at Slotsprædikerens Indkomst derudover kan blive forbedret¹⁾.

Den Kapellan, om hvem der her er Tale, var uden Tvivl Hr. Svend Hansen (Hallandsfar), om hvem der i en gammel Præstefortegnelse bemærkes, at han i Maj 1639 »blev kaldet til Medtjener af M. Tilemannus²⁾.

17. M. Hans (Madsen) Husvig var den næste Præst i Rækken. Han var født 1619 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var Borger, deponerede den 12te Maj 1636 fra Herlufsholm Skole, blev senere Hører ved Kjøbenhavns Skole, hvilket han var, da han 6te Maj 1640 tog Baccalaureatgraden³⁾. Rejste siden udenlands og kom 1644 tilbage fra Frankrig⁴⁾, hvorpaa han den 20de Maj 1645 tog Magistergraden i Kjøbenhavn. Samme Aar blev han Slotspræst paa Frederiksborg (ordineret 21. Decbr.). I hans Tid blev Herlev Kald atter forenet med Slotspræsteembedet. Herom haves følgende Kongebrev til Biskop Lavrits Mortensen Scavenius:

Frederik 3 etc. Vor synderlige Gunst tilforn. Vider, at eftersom vi naadigst haver for godt anset, at Herløf Kald efter Sognepræstens, os elskelige Hr. Svening, som det nu betjener, hans dødelige Afgang, igjen maa annexeres til Slotskaldet ved vort Slot Frederiksborg, og vi naadigst erfarer, forskrevne Hr. Svening at være meget aldrende, saa at han snart skal behøve det med en Kapellan at lade

¹⁾ Kalkar, Theol. Tidsskrift, 1872, S. 116—7, efter Sjæl. Tegnelser.

²⁾ Mussenii Catalogus past. Siæl. (Gl. kgl. Saml. 2990. 4to).

³⁾ Leth og Wad, Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm. S. 30-1. Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitanskolen. S. 99.

⁴⁾ Hist. Tidsskrift, 3 R. IV, 528.

betjene, da bede vi Eder og naadigst ville, at I gjører den Anordning, at os elskelige, hæderlige og høj lærde Mester Hans Husvig, Slotspræst paa for^{ne} vort Slot Frederiksborg, for^{ne} Herløf Kald udi Hr. Svenings levende Liv lader forsørge, naar for^{ne} Hr. Svening det ej længer formedelst Alderdom kan forestaa, paa det han Kaldet siden efter for^{ne} Hr. Svenings Død kan fuldkommeligen tiltræde, og siden altid som Slotspræstens Annex forblive (etc.). Hafniæ 4de Octobr. 1653¹⁾.

M. Hans Husvig kunde saa meget lettere overtage dette Annex, som han alt tidligere selv havde en Medhjælper i sit Embede. I den tidligere omtalte gamle Præstefortegnelse nævnes nemlig Hr. Anders Knudsen Riverus som kaldet til Kapellan ved Frederiksborg Kirke den 14de Februar 1649. Dog skulle vi ikke sige for vist, om han endnu var i denne Stilling; men efter at Hr. Svening Jensen var død 1655, og Foreningen foregaaet, havde Slotspræsten til Stadighed en Kapellan. Den 14de Marts 1655 blev saaledes Hr. Hans Barchmand, Philosophiæ Baccalaureus, af M. Hans Husvig kaldet til Medtjener, og han blev i denne Stilling, indtil han den 29de Juni 1660 kaldtes til Sognepræst i Nykjøbing og Rørvig²⁾.

Den tidligere nærede Plan om Opførelsen af en egen Kirke i Hillerød blev i M. Hans Husvigs Tid atter optagen, som det fremgaar af følgende Kongebrev:

Albertus Mathisøn, Bygmester, at gjøre Overslag
paa Hillerød Kirkes Bygning.

V. G. t. Vid, at eftersom vi naadigst til Sinds er at lade opbygge en Kirke udi Hillerød ved vort Slot Frederiksborg, da bede vi dig og naadigst ville, at du dig med forderligste derhen begiver og efter des befunden Beskaffen-

¹⁾ Sjølandske Tegnelser. XXXII, 630.

²⁾ Gl. kgl. Saml. 2990. 4to. Hans Barchmand kunde muligvis være en Søn af den fra Christian IV's Tid bekendte Snedker af samme Navn, der havde været ansat ved Frederiksborg (Hist. Tidsskrift IV, 584. Ny kirkehist. Saml. I, 152).

hed udi os elsk. Otto Poviskes Nærværelse gjør en rigtig Overslag paa, hvor meget du eragte kan samme Kirke udi det ringeste at kan komme at koste, og siden med Arbejdsfolkene fortinge det nøjeste muligt er, saa at Arbejdet med forderligste kan begynde og i Værk sættes. Flensborg 28. Febr. 1655¹⁾.

Heller ikke denne Gang kom Planen dog til Udførelse, ventelig paa Grund af at Krigen saa snart efter udbrød, hvorved ikke blot Tankerne fik en anden Retning, men ogsaa alle Midler til slige Foretagender for lange Tider opslugtes. — Om Præstens Stilling under Krigen, der vistnok undertiden har bragt ham i Forhold til den svenske Konge, savne vi positive Efterretninger, men derimod vide vi, at han kort efter Freden af Kong Frederik III blev suspenderet fra sit Embede. Man kunde formode, at det er blevet angivet, at han har ladet det mangle paa den undersaatlige Troskab under de vanskelige Forhold, hvori han vistnok til Tider havde været stedt. Vi have dog ingen andre sikre Efterretninger end dem, der kunne udledes af følgende Aktstykker:

a.

D. Hans Svane anlangende M. Hans Huusvig.

F. 3tius. V. s. G. t. Vi bede eder og naadigst ville, at I M. Hans Huusvig foreholder, sig ikke med sit Slotspræstes-Embede paa vort Slot Frederiksborg indtil paa videre Anordning at befatte. Dermed etc. Hafniæ den 26 Sept. 1660.

Sjælandske Tegnelse XXXV, 944.

b.

Stormægtigste Fyrste, allernaadigste Herre og Konning (etc.). Vores ærværdige Biskop haver idag ladet mig til største Bedrøvelse forstændige, at det var Hs. Maj's Vilje,

¹⁾ Sjælandske Tegnelse. XXXIII, 230.

jeg mig ej med Prædike-Embedet paa Frederiksborg Slot til videre Anordning skulde befatte: da kan jeg for Ed. Kgl. Maj. min allernaadigste Herre og Konge kræve den alvidende Gud, som prøver Hjærter og Nyrer, med min Samvittighed til Vidne, at jeg ikke veed mig af beraad Hu, Vilje og Videnskab noget at have gjort, som Ed. Maj^s Ære og Tjeneste kunde være imod, mens mere af yderste Magt beflittet mig paa i disse 15 Aar (som jeg i eders K. M. Hr. Faders sl. og højlovlige Ihukommelse og eders egen Majestæts Tjeneste været haver), at jeg mit Embede med en god Samvittighed kunde forrette, og Ed. K. Maj. min underdanigste Lydighed af min ringe Evne bevise. Men hvis jeg af menneskelig Skrøbelighed imod min egen Vilje og Videnskab kunde have sagt eller gjort noget, som for Eders Maj. kunde i anden Mening være udtolket, da beder jeg paa det allerunderdanigste, min naadigste Herre og Konge vilde af sin kongelige medfødte Fromhed mig det for Jesu Død og Pines Skyld forlade, og ikke lade mig med min fattige Hustru og fem Børn for min lange Tjeneste i Elendighed geraade; men Bispen igjen at maatte befales, jeg mit Embede som tilforn maatte opvarte. Gud skal vide Ed. Maj. det rigeligen igjen at belønne, og jeg med min ganske Menighed det mod Gud med al Taknemmelighed at erkjende. Skrevet i Kjøbenhavn bedrøvelig den 27. Septembr. 1660.

E. Kgl. Maj.^s underdanigste Tjener
og tro Forbeder til Gud
Joh. Huuswiigh.

Orig. i Sjælandske Indlæg, 1660. B.

c.

Doctor Hans Svane at forordne M. Hans af Bunkeflod
at gjøre Tjeneste ved Frederiksborg.

F. 3tius. V. s. G. t. Vi beder eder og naadigst
ville, at I forordne os elskelige og hæderlige M. Hans

.....¹⁾ af Bunkeflod at gjøre Kirketjenesten ved vort Slot Frederiksborg i Mester Hans Huusvigs Sted, indtil vi anderledes tilsigendes vorder. Dermed etc. Hafniæ den 1 Octobr. 1660.

Sjælandske Tegnelser XXXV, 951.

d.

D. Hans Svane at ordinere M. Hans af Bunkeflod til Frederiksborg Kald.

F. 3tius. V. s. G. t. Eftersom os elsk. hæderlig og højlærd M. Hans af Bunkeflod af den svenske Bisp sit Præstekald saavel som Kjortel fradømt er, da bede vi eder og naadigst ville, at I hannem til Frederiksborg Slotspræstekald igjen ordinere. Dermed etc. Hafniæ den 6 Octobr. 1660.

Sjælandske Tegnelser XXXV, 961.

e.

D. Hans Svane anlangende M. Hans Huusvig at maa betjene Herløv Præstekald.

F. 3tius. V. s. G. t. Vider, at vi naadigst tilfreds er, at hæderlig og højlærd M. Hans Huusvig maa herefter indtil paa videre Anordning betjene Herløvs Præstekald, hvilket I hannem paa vore Vegne haver at forstændige. Befalendes etc. Hafniæ den 6 Octobr. 1660.

Sjælandske Tegnelser XXXV, 961.

¹⁾ Aabent Rum i Registranten. Det er ellers den bekjendte M. Hans (Nielsen) Allesen, hvis Historie findes fortalt i Treschows Jubellærere, S. 177—80. Jvfr. Nyerup, Frederik III's Hist. S. 257. Danske Mag. 3. R. I, 272. Rietz, Skånska Skolväsendets Hist. S. 594. Gjessing, Jubellærere III, 303—5. Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. II, 50—1.

f.

D. Hans Svane anlangende M. Hans Huusvig at maa betjene Frederiksborg og Herlöv imod en vis Genant til M. Hans af Bunkeflod.

F. 3tius. V. s. G. t. Vider, at vi naadigst tilfreds er, at os elskelige M. Hans Huusvig maa igjen betjene sit forrige Kald paa vort Slot Frederiksborg saavel som dets tilliggende Annex, dog skal han tiltænkt være sig tilbørligen at forholde og indtil paa videre naadigst Anordning at give M. Hans til Bunkeflod aarligen 100 Rdl. Derefter I eder underdanigst kan vide at rette. Befalendes etc. Hafniæ den 8 Octobr. 1660.

Sjælandske Tegnelser XXXV, 968.

M. Hans Husvig beholdt altsaa sit Embede, om end mod et Afdrag i Lønnen, der formodentlig dog er ophørt, da M. Hans Allesen Aaret efter blev Sognepræst ved S. Michels Kirke i Slagelse. Siden blev Husvig (1668) Provst i Lyngø (-Frederiksborg) Herred og døde 1670. Han var tre Gange gift, første Gang med en Søster til Biskop Svane, og sidste Gang med en Søster til Griffenfeld¹⁾.

Foruden de tidligere nævnte Kapellaner ved Frederiksborg Kirke fungerede i Husvigs Tid følgende.

Lavrits Rhode, Søn af den som Forfatter bekendte Raadmand Lavrits Christensen Rhod i Helsingør. Han blev 1651 Student fra sin Fødebys Skole, siden (1656) blev han Skibspræst paa et kurlandsk Skib, derpaa var han i nogen Tid »Diaconus« (som han i et tysk Brev kaldes) ved Frederiksborg. I Efteraaret 1660 søgte han at trænge sig ind til at blive Adjunctus hos den tyske Præst i Helsingør, og han tiltog sig endog Tittel af Slotspræst paa Kronborg; men den tyske Sognepræst M. Justus Valentin Steman fik udvirket, at der ikke skulde være nogen Kapellan ved den

¹⁾ Bloch, Den fynske Gejstligheds Hist. I, 367. Hundrup, Lærerstandens ved Metropolitanskolen. S. 99.

tydske Menighed i Helsingør, og at det af Kongen blev befalet Hr. Lavrits Rhode at afstaa sine Prætensioner. Derpaa søgte han at blive Sognepræst i Soderup og Eskildstrup; men skjønt Kongen anbefalede ham til Lensmanden i Holbæk og til hans Anbefaling anførte, et han »Os og Riget i forleden Fejdetid sin tro Tjeneste bevist haver«, saa naaede han dog ikke sit Ønske; derimod blev han samme Aar Sognepræst i Vestenskov paa Laaland, og senere Magister og Provst († 1707)¹⁾.

Hans Jensen Poscholan blev ifølge Muus's hdskr. Catal. past. Siæl. ordineret til Kapellan ved Frederiksborg den 17de Avgust 1660. Ifølge samme Kilde blev Peder Danielsen Colerus (c: Køler) Kapellan her 1663, og kom hid »fra Skævinge Kapellani i Strø Herred, hvortil han var ordineret d. 2. Maj 1662«. Om begge disse Mænds øvrige Livsforhold henvises til Wibergs Alm. Præstehist. I, 394. II, 115. III, 368. Gjessing, Jubellær. II, 2, 204.

Da et Par af Frederiksborg Skoles tidligste Rektorer bleve Slotspræster, og da de Efterretninger, som Skolens Historieskriver F. P. J. Dahl har meddelt om Lærerne ved Skolen i dens ældste Tidsrum (1568—86), ere ufuldstændige, skal her endnu tilføjes nogle Oplysninger om disse Mænd.

1. Frants Nielsen, 1568—73, se ovenfor S. 296—300 blandt Præsterne.

2. M. Peder Hansen Riber (Petrus Johannis Ripensis) 1573—78. Han var fra Ribe, som hans Tilnavn viser. Om hans Studeringer vides, at han i April 1572 opholdt sig i Rostok²⁾, og at han samme Aar tog Magister-

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. III, 170 Not. 2. V, 694—5. Wiberg, Alm. Præstehist. III, 530.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. III, 661

graden ved dette Universitet¹⁾. Efter Hjemkomsten kaldtes han den 24de Mart 1573 til Rektor ved Frederiksborg Skole²⁾. Som saadan udgav han et Par Smaaskrifter, som dog ikke mere haves³⁾, deriblandt en Julesang (1575) til-egnet Brødrene Hans og Frederik Munk fra Oxvang ved Ribe, om hvilke tvende unge Adelsmænd man kunde formode, at de den Gang vare hans Disciple — syv Aar senere (1582) rejste de udenlands under Ledsagelse af M. Anders Krag, der ligesom M. Peder Hansen var fra Ribe⁴⁾. — Den 20de Marts 1575 fik Beboerne af Asmundtorp og Tofte i Skaane Kongebrev om at kalde M. Peder Hansen til deres gamle og svagelige Præsts Efterfølger. Meningen synes at have været, at han strax skulde overtage Embedet mod at affinde sig med den gamle Præst; men forøvrigt var det ikke Kongens Ønske, at han skulde forlade Skolen for det første, da han havde vist sig paalidelig og duelig til sin Gjerning; det tillodes ham derfor at holde en Kapellan til at besørge det skaanske Præsteembede⁵⁾. Beboerne gik da ogsaa ind paa at kalde ham; men da flere af dem snart ytrede Misfornøjelse med, at de ikke havde deres Præst boende

¹⁾ Møller, *Cimbria literata* I, 283. Det er en anden Petrus Joannis Ripensis, der ikke maa forveksles med nærværende (hvad jeg uheldigvis andensteds har gjort), som $\frac{2}{3}$ 1581 tog Magistergraden i Rostok (Schütz, *Vita Dav. Chytræi* III, 45; jvfr. min Univ. Hist. II, 286, Not. 2), som i Juli 1583 studerede i Basel (Ny kirkehist. Saml. III, 654, Not.) og $\frac{16}{10}$ 1584 immatrikuleredes i Padua (Suhms Saml. II, 3, 7). Jvfr. Bricka, *Frederik II's Ungdomskjærlighed*, S. 13—14 Not. Den sidst nævnte Forfatter mener, at den Petrus Joannis Daus, som 1582 immatrikuleredes i Leipzig (Ny kirkehist. Saml. II, 519), er den samme. I Hegelunds Kalender findes endvidere om denne: 1587, 11 Maji, Jacobus Biørn et M. Petrus Joannis venerunt Ripas ex Italia. 1599, 2 Febr., døde M. Peder Hansen Riber Holbek. (Jvfr. Wegener, *Om And. Sør. Vedel*, 1ste Udg. S. 60, hvor den sidste Notits dog ikke er ganske rigtig gengiven).

²⁾ Sjølandske Registre Nr 11, Fol. 43.

³⁾ Se foran S. 298, samt min Udgave af Lyskanders *Scriptores Danici*, S. 296. *Worms Lexicon* I, 507.

⁴⁾ Kbhvns Univ. Hist. 1537—1621. III, 510—11.

⁵⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 450—1.

iblandt sig, tillod Kongen ham ved Brev af 18de Avgust 1577 at bytte med Hr. Hans Andersen i Tikjøb, som da overtog Kaldet i Skaane, mod at M. Peder Hansen fik det nævnte sjælandske Præstekald, der ikke ligger længere fra Frederiksborg, end at han til Nød kunde betjene det derfra¹⁾. Vanskelighederne herved ere dog vistnok i Længden blevne Mester Peder for store, eftersom vi se, at han i Aaret 1578 opgav Rektorembedet og opslog sin Bolig i Tikjøb Præstegaard. For øvrigt er at mærke, at han 1576 havde faaet et Vikarie i Lunds Domkirke, som han beholdt til sin Død²⁾; derimod er det maaske mindre sandsynligt, at han er den M. Peder Hansen Ripensis, der ved denne Tid eller noget senere omtales som forlenet med et Kannikedomme i Aarhus Kapitel³⁾.

Da M. Peder Hansen Riber var en Mand med videnskabelige Interesser, kunde han i Længden ikke finde sig ret tilfreds i sin afsondrede Stilling i Tikjøb. Derfor søgte han og fik den 24de Marts 1583 kongelig Tilladelse, at han maatte lade sit Embede besørge af en Kapellan og selv bo i Kjøbenhavn hos Universitetet og der lade sig bruge, eftersom Lejligheden kunde falde, som følgende Brev viser:

Wij Frederich thennd Anden etc. Giøre alle witterligtt, att wij aff wor synderlig gunst och naade haffuer wndtt, beuilgett och tillatt, och nu met thette wortt obnne breff wnde, beuilge och tillade, att Osz Elsk^e hederlig och høglertdt mannd, Mester Peder Hansenn, Sogneprest till Thi-kiöp sogenn, maa epther hans willkor och leylighed her epther bliffue boendes hos Vniuersitetett vdj wor kiøpsted Kiøpnehaffnn, och siig ther sammestedtzt lade bruge, epther

¹⁾ Cawallin, Lunds Stifts Herdamlune. III, 297. Wegener, Efterretn. om And. Sør. Vedel. 2. Udg. S. 57—8 Not. Wibergs Meddelelse (Alm. Præstehist. III, 322—324) om at M. Peder Hansen først var Kapellan ved Succession i Tikjøb, er vist nok ikke rigtig.

²⁾ Wegener. anf. Skr.

³⁾ Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. II, 551, Not. 3.

som leylighedenn kannnd fordre, och thersom wij hanns thienniste kunde behøffue, enthen ther eller andenstedtz, skall hand siig ther till goduillig lade findis. Och maa och skall hand ligeuall niude och beholde Thikiøb sogenn met sin Prestegaardt, thiende og anden presterente och rettighed, epther som enn sogneprest ther aff bør att haffue, och hand till thes hafft haffuer. Dog skall hannd werre forplichthet att holde ther en god lerdtt och skickelig person till Capellan, som aff Superintendenten met Leensmandens sambthytte ther till kiendis skickelig og duelig, bode i leffnet och lerdom, huilcken skall bliffue boendis ther wdj Prestegaardenn och giøre Folckenn thend tilbørlig thienniste inden kircken och wden, som thæt siig bør. Bedendis och biudendis wor leensmand paa wortt slott Kronneborg, thennd som nu er eller her epther komendis worder, att hand tilholder bønderne vdi for^{ae} Thikiøb sogne, att the for^{ae} Capellan, som till for^{ae} sogne forordnis och tilskickis, och aff Superintendenten kiendis skickelig och duelig, annamme. Och siidenn haffuer indseende met, at sognemendene thenum tilbørligen emod hanum forholde, och till gode rede wdgifue till for^{ae} Mester Peder och hans Capellan hues thiende och andenn Presterenthe och Rettighed, the plichtige ere med rette. Actum Kolldinghus xxiiij Martij Anno etc. Mdlxxxij¹⁾.

Den 19de Oktober 1584 fik M. Peder Hansen Forleuning paa endnu et Vikarie i Lund, som afg. Hr. Hans Hollænder havde haft²⁾. Endelig beskikkedes han den 9de Maj 1586 til Superintendent paa Gulland og indviedes til dette Embede den 24de Juni s. A. af Biskop D. Povl Madsen i Kjøbenhavn³⁾. Formanden i Superintendentembedet, M. Mourits Christensen Glad, levede endnu, men var saa svag, at han ikke kunde forestaa Embedets Forretninger mere. Han havde dog beholdt Indtægterne, hvorfor M. Peder

¹⁾ Sjølandske Registre 12, 277—78.

²⁾ Skaanske Registre Nr. 1, Fol. 469.

³⁾ Skaanske Reg. Nr. 1, Fol. 533. Ped. Christensen hdskr Almanakoptegnelser.

Hansen, saa længe Formanden var i Live, maatte forsørges paa anden Maade, som følgende Brev viser:

Mogens Gøye paa Gotland fik Brev Mester Peder Hansen og Mester Mouritz Glad anrørendes, ut sequitur.

Frederik etc. Vor Gunst tilforn. Vid, at som vi forfare, at os elsk. hæderlig og højlærd Mand Mester Mouritz Glad, som til des haver været Superintendent der paa vort Land Gotland, nu mer for hans Alderdom og Skrøbelighed Skyld ikke kan samme hans Kald og Embede saa troligen forestaa, som han gerne vilde og skulde; og vi derfor have nu til samme Embede og Kald igjen tilskikket og tilforordnet os elsk. hæderlig og højlærd Mand Mester Peder Hansen, som samme Befaling nu strax skal overtage; da efterdi vi naadigst have bevilget, at for^{ne} Mester Mouritz Glad ligevel udi hans Livs Tid skal beholde og nyde baade Residensen og hvis Rente og Indkomst han haver haft, og Superintendenten for samme hans Befaling er tillagt: Bede vi dig og ville, at du paa vore Vegne der af Slottet lader aarligen give og fornøje for^{ne} Mester Peder Hansen hvis Besoldning og Genant vi hannem naadigst have forskrevet, til saa længe den rette forordnede Superintendents-Rente efter for^{ne} Mester Mouritz's Død falde kan. Desligeste at du flyr og forskaffer ham der et Hus og Gaard, han kan bo og have hans Værelse og Vaaninge udi, og hvis der ikke er bekvem Hus og Vaaning, som os tilhører, han kan være behjulpen med, at du da lejer en Gaard, hannem kan være belejlig og bekvemmeligen, og hvis du til aarlig Husleje saa og Besoldning og Genant paa vore Vegne udgivendes vorder, at du det indskriver udi dit Regnskab. Dermed sker vor Vilje og Befaling. Befalendes dig Gud. Skrevet paa vort Slot Frederiksborg den 11 Maj Aar 1586. Under vort Signet¹⁾).

Den Løn, som var M. Peder Hansen tillagt, saa længe hans Forgjænger levede, udgjorde 200 Daler og 1 Læst

¹⁾ Skaanske Tegnelser. I, 444.

Korn af Visborg Slots Indkomst. Tillige opnaaede han, at der den 19de Maj 1586 udgik Kongebrev om, at Superintendenten paa Gotland fremtidig skulde have 100 Daler aarlig af Visborg Slot ud over den Løn, som i sin Tid var tillagt M. Mourits Glad¹⁾. — Om M. Peder Hansens Virksomhed som Superintendent vidnes, at han var en aarvaagen og arbejdsom Mand, der med Flid lagde Vind paa at bringe Skik og Orden blandt Præsteskabet²⁾. Blandt andet udvirkede han ved et Besøg i Kjøbenhavn, vistnok i Sommeren 1587³⁾, tvende kongelige Befalinger, om at Præsterne ikke paa egen Haand maatte bytte Sogne med hinanden, og at de ikke maatte flytte fra deres Præstegaarde til Visby eller andensteds udenfor deres Sognekreds. — Der er flere Vidnesbyrd, om at M. Peder Hansen har nydt Anseelse som Videnskabsmand, blandt andet kunde anføres, at D. David Chytræus i Rostok 1590 henvendte sig til ham om chorografiske og historiske Oplysninger om Gulland⁴⁾. — Den 10de Februar 1591 var han tilstede i Generalkapitlet i Visby og »skjød sit Skudsmaal« eller forlangte et offentligt Vidnesbyrd om sin Virksomhed, hvorpaa han ogsaa fik en god Berømmelse. Det synes at have været hans Hensigt at søge anden Ansættelse, da de lidet lystelige kirkelige Forhold paa Gulland neppe tiltalte ham. Ialfald drog han ikke længe efter til Kjøbenhavn og kom ikke mere tilbage til Gulland, da han døde samme Aar⁵⁾. — Hans Hustru, Dorte Hansdatter, overlevede ham⁶⁾.

3. Anders Vejle — vel at adskille fra hans berømte samtidige, Mester Anders Sørensen Vedel eller Vejle

¹⁾ Skaanske Registre, Nr. 1, Fol. 535.

²⁾ Lemke, Visby Stifts Herdaminne. S. 20 flg.

³⁾ Hans Ophold i Kbhvn omtales under 16. Juli 1587 i Ped. Christensens Almanakoptegnelser.

⁴⁾ Epistolæ Dav. Chytræi, p. 737—8.

⁵⁾ Lemke anf. Skr. Wegener, A. S. Vedel, 2. Udg. S. 58 Not.

⁶⁾ Flere Breve om det hende tilkommende Naadensaar af Superintendentembedet paa Gulland findes i Skaanske Tegn. II, 173, 2° 5. Nye danske Mag. I, 176.

— blev M. Peder Hansen Ribers Eftermand som Skolemester ved Frederiksborg. Han modtog som saadan følgende kongelige Bestalling:

Vi Frederik den Anden etc. Gjøre alle vitterligt, at efterdi denne Brevviser, Anders Vejle («Weylle»), efter vor Befaling er tilskikket at være Skolemester udi Frederiksborg Skole, og han haver lovet og tilsagt samme Befaling troligen og med Flid at ville forestaa, da have vi af vor synderlige Gunst og Naade undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at for^{ne} Anders Vejle maa og skal bekomme god nødtørftig Underholdning til Mad og Øl paa vort Slot Frederiksborg, eftersom andre Skolemestere sammesteds for hannem haft haver, og der til med skal han have til Besoldning aarligen, saa længe han er udi samme Befaling, en god engelsk Klædning og 20 enkende Daler; og efter at Fundatsen formelder, at naar han udi tre Aar troligen og vel samme Befaling haver forestaaet, skulle vi hannem med et Kannikedom forsørge, og vi udi midler Tid kunde udgive mange Expectantbreve, og det vilde blive hannem fast langt derefter at fortøve, da ville vi nu her med bevilget have, paa det han saa meget des flittigere kan lade sig befinde, at for^{ne} Anders Vejle maa bekomme det første Kannikedømme, som falder udi Aarhus Domkirke, undertagendes det Præbende, Doctor Cornelius Hamsfort nu haver, som tilforn er forlagt. Og naar der udi saa Maade noget Kannikedømme falder, skal han os besøge; siden ville vi lade give hannem vort Brev derpaa. Bedendes og bydendes Lensmanden paa for^{ne} vort Slot Frederiksborg, den som nu er eller herefter kommendes vorder, at I retter eder efter at forskaffe for^{ne} Anders Vejle god nødtørftig Underholdning, saa og aarligen paa vore Vegne at fornøje hannem hans Besoldning, Klæde og Pendinge, eftersom forskrevet staar, og ingen Forhindring derpaa gjører hannem udi nogen Maade, under vor Hyldest

og Naade. Actum Frederiksborg den 18 Dag Maji Aar etc. 1578¹⁾.

Om Anders Vejles Skolevirksomhed haves ingen Efterretninger. Men det er ham, der hentydes til i et Kongebrev af 2den Maj 1584 til Biskop Povl Madsen om at skaffe en duelig Person til at være Skolemester i Frederiksborg: »thi eftersom den hidtilværende nu en god Tid haver været udi samme Bestilling og Tjeneste, og han tilmed nu er gift, saa han derfor samme Skoletjeneste herefter ikke saa bekvemmelig kan vare og forestaa, som det sig bør, da ville vi hannem af samme Tjeneste naadigst have forløvet«²⁾.

4. Jakob Jensen (Aalborg) fik, som tidligere er omtalt, den 28de Juli 1584 Bestalling som Skolemester ved Frederiksborg; men hans Virksomhed i denne Stilling blev kun kortvarig, da han allerede to Aar efter kaldtes til Slotspræst³⁾, idet Frederiksborg Skole omtrent samtidig ophørte, og en Del af Lærerpersonalet og Disciplene overflyttedes til den nyoprettede kongelige Skole i Sorø. Grunden til Frederiksborg Skoles Opløsning angives som bekjendt saaledes af Kongen selv: »Vi ere komne i Forfaring, hvorledes med samme Skolebørn meget forsømmes, saa de ikke kunne holdes udi slig Tvang og Disciplin, og ej heller udi Lærdom og Optugtelse saa formeres og forfremmes, som det sig bør, af den Aarsag at Vi selv ideligen holde Hof paa vort Slot Frederiksborg, og de der daglig med gemene Hoftjenere kunne have Omgjængelse, hvoraf Ungdommen meget bliver forført og forkrænket⁴⁾«.

Blandt de Hørere, som virkede ved Frederiksborg Skole i dens her omhandlede ældste Tidsrum, kjendes følgende:

1. Isak Sørensen Grønbæk (se foran S. 300) var her 1581, men opgav ikke længe efter Pladsen for at

¹⁾ Sjællandske Registre, Nr. 11, Fol. 373.

²⁾ Sjællandske Tegnelser. XV, 335—6.

³⁾ Se foran S. 306—8.

⁴⁾ Sorø Skoles Fundats af 31te Maj 1586.

søge en videre Uddannelse ved fremmede Højskoler¹⁾. Han endte som Biskop i Trondhjem.

2. Niels Olufsen Egeredt (eller Egerid), Hører ved Frederiksborg Skole, fik 23de Januar 1585 Ventebrev paa et Vikariat i Lund. Han var i samme Stilling, da han den 26de Marts 1586 virkelig forlenedes med Marie Magdalene Alters Vikarie i Lunde, der var ledigt efter Hr. Espen²⁾.

3. Peder Iversen Borck var Hører fra 1584 og fulgte 1586 med til Sorø i samme Stilling³⁾. Se forøvrigt Efterretningerne om ham i Kirkehist. Saml. 3 R. I, 318 flg.

4. Hans N. var Hører her og blev derefter Skolemester i Sorø og senere Præst sammesteds. Den 6te Marts 1587 bad Kongen Biskop Povl Madsen om muligt at hjælpe ham til Gjerslev Præstekald⁴⁾.

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 348—9.

²⁾ Skaanske Tegnelser I, 474, 528.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 312. Af en Notits, som er anført i min Univ. Hist. II, 653, kunde det dog synes at fremgaa, at han endnu 1585 var ved Universitetet.

⁴⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 459—60.